

POBLENOU

**REPÚBLICA, GUERRA CIVIL
I POSTGUERRA**

Jordi Fossas - Joan Carles Luque

POBLENOU

REPÚBLICA, GUERRA CIVIL
I POSTGUERRA

BRANGULI (FOTOGRAFS) / ANC

 efadós

 **Ajuntament
de Barcelona**

POBLENOU

REPÚBLICA, GUERRA CIVIL
I POSTGUERRA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

© dels textos: Jordi Fossas i Joan Carles Luque

© del pròleg: Maria Favà

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Barcelona

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Autor desconegut / ANC – Fons Generalitat
de Catalunya (Segona República)

Acrònims:

AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)
AHPN (Arxiu Històric del Poblenou)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-18243-42-4

DL B-4152-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Pàg. 12

LA REPÚBLICA

Pàg. 82

LA GUERRA CIVIL

Pàg. 116

EL FRANQUISME

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

Maria Favà

Les fotografies d'aquest llibre ens fan viatjar, millor que mil paraules, a través del túnel del temps a unes dècades molt crispades del segle xx. Van ser uns anys que marcarien el nostre país durant les quatre dècades següents, fins que, per fi, va morir el dictador Francisco Franco. En aquestes fotografies, el Poblenou fa les funcions de Catalunya en miniatura, com aquell petit poble amb pocs electors on s'acaba aviat el recompte i que gairebé sempre encerta el resultat final de les eleccions. El que passava aquí, on hi havia una mica de tot –fàbriques, llars, comerç, festes majors, barraques, vagues, partits legals i il·legals, anarquistes, convents

cremats, bombes, Falange, Auxilio Social...– és el que passava, en una altra escala, a Barcelona i a Catalunya.

Algunes imatges d'aquest llibre són dolces. Ens fan somriure. Ens recorden la vida quotidiana que explicaven als avis de l'enyorada i fugaç època de la República quan, per fi, «van manar els bons». Però també hi ha imatges cruels, sagnants. Instantànies que tots voldríem que no s'haguessin produït i que no caldria haver retratat. Com la de la dona arrossegant el seu matalàs pel carrer després d'un bombardeig.

Els lectors més grans relacionaran aquestes imatges doloroses amb aquelles mitges converses que de nens

van «caçar» a la taula i que s'acabaven de sobte quan el tiet feia notar a la resta de la família «que hi havia roba estesa». Una roba estesa que després podria repetir la conversa en una escola on als matins els nens havien de cantar el «Cara al sol» i les nenes, «Montañas nevadas, banderas al viento».

Encara hi haurà un grup de lectors, suposo que petit, que podrà recordar en primera persona algunes de les instantànies dels anys quaranta. Aquelles imatges on les dones van cofades amb els ridículs pentinats que es deien «Arriba España». El perruquer que el va inventar tenia vocació d'*alférez provisional*.

Els autors saben, i l'Editorial Efadós també, que aquest no és un llibre per llegir sinó per mirar, i en el qual la majoria buscaran, delerosos, algun rastre de la seva pròpia història. Tots esperem que hi trobin el que busquen.

AUTOR: DESCONEGUT / AHPN

Introducció

La fugida del rei va propiciar l'arribada d'una república en què la major part de la societat catalana i espanyola va dipositar moltes esperances. En els seus inicis, els governs d'esquerra de la República van intentar dur a terme una profunda transformació d'Espanya. Volien fer d'Espanya un estat modern similar a la resta de països d'Europa, deixar de ser una monarquia ancorada en el segle XIX per convertir-se en una república democràtica i de treballadors, tal com deia la Constitució. Però les tensions internacionals –l'auge dels totalitarismes d'esquerra i de dreta, la crisi econòmica mundial–, juntament amb l'oposició interessada dels poders fàctics tradicionals –terratinents, Església, gran burgesia, exèrcit–, que mai van acceptar els resultats de les urnes, van ofegar les minses opcions dels governs progressistes republicans. A més, sovint es van veure superats per

les expectatives d'unes masses obreres i camperoles que sentien defraudades per la lentitud de les reformes republicanes, que desconfiaven dels seus governs, que consideraven covards i tímids davant els grans poders. Quan finalment un govern clarament d'esquerres –fruit d'unes eleccions democràtiques– va decidir tirar pel dret i canviar el país, ja feia mesos que un grup de militars i civils preparaven un cop d'estat destinat a posar fi a l'experiència democràtica i reformadora que va suposar la Segona República.

La Guerra Civil fou la conseqüència inevitable del fracàs del cop militar del 18 de juliol. Però cal matisar aquesta afirmació. A diferència d'altres vegades, davant l'actuació dels militars, les masses populars i una part de la burgesia es van enfrontar obertament amb l'exèrcit. Els militars –que comptaven amb el suport moral i econòmic de l'Església, dels grans terratinents i del món financer– volien posar fi a la República. Els motius que al·legaven eren la descomposició

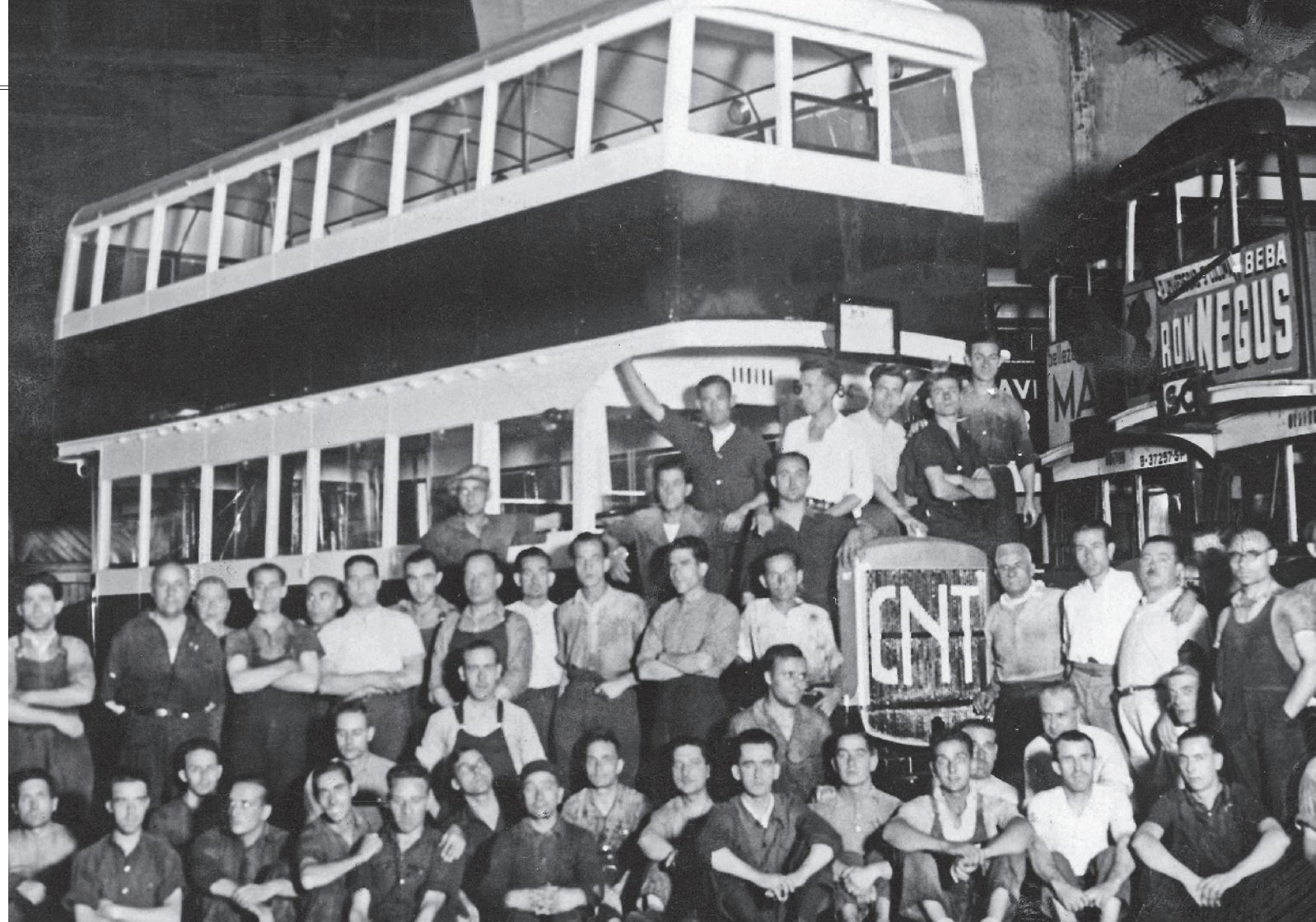

FOTO MARCO / AFB

COTXERES DEL CARRER DELS ALMOGÀVERS

A la pàgina anterior, un grup de treballadors retratats a les cotxeres del carrer de Roc Boronat davant del primer autobús construït per una de les nombroses empreses col·lectivitzades durant la Guerra Civil.

L'HEGEMONIA DE LES ESQUERRES

Taula presidida per Josep Riera Puntí; al seu costat, el president Lluís Companys. Tot i que en aquest cas es troben en un casal d'Esquerra Republicana del nucli antic, Riera Puntí era el líder del partit al Poble nou. En les eleccions municipals del 1931, Esquerra va guanyar d'una manera contundent al districte.

AUTOR DESCONEGUT / AHPN

d'Espanya i la possibilitat que esdevingués, per mitjà d'una revolució proletària, un nou estat comunista. Val a dir que comptaven amb les simpaties d'una part no menyspreable de la societat espanyola i catalana. Durant molts anys, la guerra es va explicar com una successió d'enfrontaments armats en llocs de la geografia ibèrica i els noms d'aquests indrets es van perpetuar durant quaranta anys en els nomenclàtors de pobles i ciutats. Però s'ha explicat poc o gens de la guerra que vivien els milions de no combatents. Els bombardejos, la gana, les malalties i la misèria de famílies que estaven en pobles dels fronts o treballant en pèssimes condicions. Tot aquest seguit de desgràcies que perseguïen la gent que vivia en els que avui són els nostres carrers van restar en silenci, com si fora del front no passés res, quan el que succeïa afectava greument la majoria de la població, els no combatents. Finalment la guerra va acabar, però la seva fi no va portar la pau. Les tragèdies i misèries de la població civil es van perpetuar.

Si alguna paraula defineix el que va representar el franquisme, aquesta és repressió. Des dels seus orígens, el

règim dictatorial i autocràtic del general Franco va exercir una repressió indiscriminada i constant sobre una part de la societat, els vençuts. La victòria militar a la Guerra Civil justificava qualsevol mena d'actuació política. No és anecdòtic que la paga extra de les vacances d'estiu fos substituïda per la *paga del 18 de julio*.

El càstig, la repressió i la humiliació van prendre tota mena de maneres i formes, des de l'afusellament d'opositors fins a la distribució de les «cartilles de racionament» en categories, en funció de la major o menor adhesió al règim. Cal recordar que, si bé una part de la població va viure sota l'amenaça constant del càstig, una altra part va aprofitar els rèdits del triomf militar. Tot i que el franquisme mai va ser homogeni –ni en la seva ideologia, ni en les seves actuacions–, sí que durant l'anomenat *període dur del 1939 al 1953*, la seva línia política era similar als totalitarismes feixistes. Noms com el «Cànem» o el «Camp de la Bota» han passat a formar part d'una de les pàgines més negres de la petita història del Poble nou, la concreció de la repressió franquista.

JOSEP MARIA SEGARRA I PLANA / ANC

LA REPÚBLICA

Com tants altres barris obrers, el Poblenou presentava la contradicció de ser, en arribar el 1931, un barri alhora republicà i anarquista. A les fàbriques, el sindicat majoritari era la CNT, però políticament la força de les esquerres era absoluta. Malgrat l'arribada de la República, les males condicions de vida i de treball van provocar conflictes que es van mantenir al llarg dels anys republicans. Una crisi general afectava l'economia i les classes treballadores estaven tipes de pagar-la. El sou d'un treballador del tèxtil per 26 dies laborables al mes podia equivaldre a un salari de dos euros actuals. Era obligat, doncs, que treballessin home i dona per poder sobreviure; a més, el salari de la dona era inferior. La conseqüència d'aquesta situació era previsible: nombroses vagues i atemptats van sovintejar –com a la resta de Catalunya– al llarg d'aquests anys. Amb aquest panorama no és estrany que a les eleccions de febrer del 1936 –les darreres eleccions democràtiques–, el Front Popular d'Esquerres obtingués uns 23.000 vots al Poblenou, gairebé un 75 % dels vots emesos.

AUTOR DESCONEGUT / AHPN

RELIGIÓ I REPÚBLICA

Sobre aquestes línies, processó de Corpus en què destaquen els infants que aquell any havien rebut la primera comunió. Al centre de la imatge es veu un nen que va vestit com sant Antoni,

cosa que significava que encara no havia rebut el sagrament de la comunió. A la dreta, un grup de nenes i nens de l'escola del Centre Moral el dia que celebren la primera comunió, l'any 1933.

AUTOR DESCONEGUT / AHPN

